

ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ НОВИХ ЗЛОЧИНІВ ЯК ЗАСУДЖЕНИМИ, ТАК І ІНШИМИ ОСОБАМИ ЯК МЕТА ПОКАРАННЯ

Будь-яке покарання повинно бути спрямовано на досягнення поставлених перед ним цілей, враховуючи при цьому прийнятність засобів їх досягнення. Чим чіткіше поставлені цілі, тим успішніше здійснюється їх реалізація. Шляхом сприйняття ідеї про мету неприборкана первісна помста стала правовим покаранням, а інстинктивні дії стали вольовими. Проте єдності поглядів стосовно кола цілей покарання немає, хоча з'ясування цього питання має велике теоретичне і практичне значення. Зупинимось лише на окремих аспектах зазначеної проблеми.

І.А. Вартилецька слушно зауважує, що необхідно виходити з положення про те, що покарання ставить перед собою певні практичні цілі, і тому не є просто відплатою за заподіяне зло, а ефективність кримінального покарання визначається через повноту досягнення цих цілей.

У ч. 2 ст. 50 КК України проголошено, що «покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами».

Отже, закон передбачає запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами як мету покарання. Декотрі вчені бачать у цьому єдину і головну мету покарання. О.Г. Фролова, приєднуючись до думки М.І. Бажанова, Н.Ф. Кузнецової, М.Д. Шаргородського та інших учених і практиків, зауважує, що «основними й першочерговими цілями покарання є загальне й спеціальне попередження».

Суть спеціально превентивного впливу покарання полягає в тому, що за допомогою застосування тих чи інших правообмежень особа, яка вчинила злочин і становить суспільну небезпеку, певною мірою утримується від повторного порушення кримінально-правової заборони. Мета загального запобігання містить у собі утримання від вчинення злочинів інших (крім засуджених) осіб.

С.В. Полубинська вважає найбільш важливими цілями покарання загальне і спеціальне запобігання злочинам. Учена стверджує, що в цьому сходяться всі автори, котрі досліджували проблему, при цьому розділяючи три види теорій: які визнають метою покарання тільки загальне запобігання; тільки спеціальне запобігання; які визнають рівнозначними цілями як загальну, так і спеціальну превенцію злочинів. Так, М.Д. Шаргородський

наголошує на тому, що мета покарання в найширшому плані – це запобігання вчиненню суспільно небезпечних діянь. І цією метою керується законодавець, встановлюючи, які діяння в який спосіб покарати, цією метою керується суддя, призначаючи конкретні міри покарання, цією метою керуються органи, що виконують покарання.

О.А. Биков покарання злочинців розглядає як діяння, яке здійснюється суспільством з метою обмежити себе в майбутньому від шкоди, що завдається злочинами. На думку В.М. Хомича, у своїй основі кримінальна відповідальність є осуджувано-каральним або осуджувано-профілактичним впливом на злочинця з метою запобігання нових злочинів, використовуючи функціональний потенціал кримінально-правових відносин. О.Е. Лейст зазначає, що основна мета санкцій – запобігання правопорушень, а якщо правопорушення скоєне, то застосування і реалізація санкції спрямовані на досягнення завдання загальної та спеціальної превенції.

Однак В.В. Лук'янов наголошує на тому, що загальне запобігання – це не самоціль покарання; воно може бути досягнуто тільки за наявності мети спеціального запобігання. На це звертає увагу й А.П. Козлов, котрий зазначає, що загальна превенція як самостійна, ізольована мета покарання не існує, принаймні, на етапі появи особи злочинця, оскільки вона залежить і діє в межах спеціальної превенції. Загальна превенція дозволяється в санкції лише в межах, необхідних для покарання конкретних осіб, у протилежному випадку покарання буде несправедливим. Отже, чим більше люди, які не мають досить стійкої системи позитивних ціннісних орієнтацій, упевнені в тому, що за свої протиправні дії вони не залишаться безкарними, тим менше їх зважиться на вчинення злочину. Тому одним фактом притягнення винних до кримінальної відповідальності, незалежно від того, якій меті при призначенні покарання віддається пріоритет, певним чином забезпечується реалізація і спеціально превентивних, і загально превентивних інтересів.

Зафіксовані у праві санкції відіграють запобіжну роль мотиву, протилежного мотиву злочинної дії, а отже, покарання, що загрожує, може призвести до відмови від злочинця. Як відомо, перелік заборонених вчинків супроводжується в кримінальному кодексі списком відповідних противомотивів. Звідси очевидна формальна мета покарання – виконання закону як договору. Причому договір цей за своєю суттю звернений у майбутнє, оскільки закон покликаний утримувати людину від порушення чужих прав. Ефективність загальної превенції, можливо, невелика, однак не можна стверджувати, що в наш час зникли люди, які не вчиняють злочинів через страх кримінального покарання за їх скоєння.

Отже, можна зробити висновок, що ефективність покарання визначається рівнем досягнення поставлених перед ним цілей. Чинний кримінальний закон вимагає від покарання досягнення цілей кари,

виправлення, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.